

[Sepedi]

Phamfolete ye e hwetšagala ka dipolelo tše dingwe. O kgopelwa go botšiša motho yoo o hweditšego phamfolete ye go yena, goba leletša 447-9593.

Naa morwedi wa gago ke kgopana kudu go bana ba bangwe ba mengwaga ya gagwe?
Naa o ile a ba le matsogo le maoto a go kukumoga ge a belegwa?
Naa o na le letlalo le lentši mahlakoreng ka bobedi a molala wa gagwe?
Ge e le gore ke moswa, naa o metše matswele moragonyana goba ga se a ka a ba le matswele?
Naa ga se a thoma go bona dikgwedi goba di ile tša ema?

Naa o kgopana kudu go basadi ba bangwe?
Naa o ile wa palelwa ke go mela matswele goba go thoma go bona dikgwedi ka nako e tee le banenyana ba bangwe?
Naa o ile wa mela matswele le go thoma go bona dikgwedi, e fela dikgwedi tša gago tša ema ge o be o sa le mothešana?
Naa o na, go ba o ile wa ba le letlalo le lentši mahlakoreng ka bobedi a molala wa gago?
Naa o ile wa ba le bothata bja go ima?

Ge e le gore o arabile ka ee go ye nngwe ya dipotšišo tše, wena goba morwedi wa gago le ka no ba le na le *Turner Syndrome*. Le ge e le gore ke fela tše dingwe tša dika tše tšeo di lego gona, wena goba morwedi wa gago le ka no ba le na le *Turner Syndrome*. Tšea phamfolete ye o e iše sepetleleng goba ngakeng ya kgauswi o be o akanye gore diteko di direlwe maemo a.

Naa goreng o swanetše go dira diteko?

Diteko di bonolo. Di akaretša go goga kelo ya madi a manyane, ao a tlogo lekolwa nakong ya dibeke tše tharo.

Ge wena goba morwedi wa gago a na le *Turner Syndrome*, go kaone kudu go tseba. Basadi ba ba phela go swana le mang le mang. Ba ka phela maphelo ao a tlwaelegilego.

E fela ba swanetše go lekolwa gabotse ke ngaka yeo e tsebago bolwetši bjo. Se ke ka lebaka la gore banenyana le basadi ba ba ka no ba kotsing ya maemo a itšego a tša kalafo – ao ka moka a ka laolwago a ba a alafiwa. E fela dingaka di swanetše go tseba gore di swanetše go lekola tše.

Naa e hlolwa ke eng?

Turner Syndrome e hlolwa ke kotsi ye nnyane ya tlhago. O tee go banenyana ba bangwe le ba bangwe ba 2 500 ba tla ba le maemo a.

Karolo ye nngwe le ye nngwe ya mmele wa gago e dirilwe ka disele tše nnyane tše dimilione. Ka gare ga sele ye nngwe le ye nngwe go na le dikhoromosoune tša rena. Dikhoromosoune di dira peakanyo ya motho o mongwe le o mongwe. Di re dira gore ka moka re swane ka mokgwa o mongwe, gape tša dira o mongwe le o mongwe wa rena go swana ka noši.

Gareng ga dikhoromosoune tša rena go na le dikhoromosoune tša rena tša bong. Tše di kgonthišiša gore re gola bjalo ka mosadi goba monna. Monna o na le khoromosoune ya X le ya Y, mola mosadi a na le X gape le X.

Banenyana ba go ba le *Turner Syndrome* ba belegwa ba na fela le X e tee. Se ga se dire motho yo a nago le *Turner Syndrome* mosadi wa maemo a fase. Ke basadi fela go swana le o mongwe le o mongwe.

Naa ke phošo ya gago?

Aowa, ga se phošo ya motho. Gantši ga e fetišwe ke motswadi o mongwe. Ge ngwana a gola leeng la go nontšhwa go dira senamana ka gare ga yutherase ya mmagwe, disele tša ngwana yo a golago di lahla X e tee, goba karolo ya X. Ngwana o tšwelapele ka go gola disele tše di nago fela le X e tee.

Ge disele di lahla fela X morago ga ge ngwana a šetše a thomile go gola, ke fela tše dingwe tša disele tša gagwe tše di ka amegago. Bjale o bitšwa gore o na le sebopego sa mosaiki sa *Turner Syndrome* e bile a ka se amege go swana le banenyana ba *Turner Syndrome* ka botlalo.

Maemo a a direga fela go banenyana ka lebaka la gore motho o mongwe le o mongwe o nyaka bonyane X e tee go phela. Ge disele tša ngwana wa mošemane di lahla X, o tla šala fela ka Y. O tla hlokofala pele ga pelego.

Naa go ra goreng go ba le *Turner Syndrome*?

- Basadi ba go ba le *Turner Syndrome* gantši ke dikgopana kudu go basadi ba bangwe. Botelele bjo bo tlwaetšwego bja mosadi wa *Turner* ke 43cm (4ft 8in). A ka no ba kgopana goba a ba o motelele go feta mo, go e ya ka botelele bja batswadi ba gagwe. Dihomoune tša go godiša di ka dira gore banenyana ba e be ba batelele, e bile di ka šuthiša botelele bja bona go ya go bjo bo tlwaetšwego ge ba ikarabela gabotse. Se ke kalafo ya go turwa kudu e bile ga e fiwe *TS* ke dipetlele tša mmušo. Efela dithušo tša kalafo tše dingwe di a e lefela. Kgopela ngaka ya gago go go romela go moentokhrinolotši sepetlele goba kalafong ya phoraebete, go botšiša ka ga kalafo ye. Le ge e le gore banenyana ba ke ba bannyane, ba ka phela le go šoma go swana le batho ba bangwe.
- Mae a bona, ao a tšweletšago dihomoune tše di ba dirago gore ba tsene mahlalagading, gantši di emiša go šoma ka pele bophelong. Ba ka fiwa dihomoune tša nnete go gola bjalo ka basadi. Se se swanetše se laelwe ke ngaka yeo e tsebago ka maemo. Basadi ba bantši ba go ba le *Turner Syndrome* ga ba belege. Ba swanetše go ahlaahla dikgetho tša bona le ngaka ya bona goba sehlopha sa thekgo (bona ditshwanelo tša boikgokaganyo.)

- Banenyana le basadi ba go ba le *Turner Syndrome* ba ka ba le go se šome gabotse ga pelo, dipshio le mathata a tshepetšo ya moroto. Gape ba ka ba le bolwetši bja swikiri goba ba ba le maemo a fase a dithaka. Tše ka moka di a alafega.
- Basadi ba bantši ba go ba le *Turner Syndrome* ba ba le mmele o montši. Ba swanetše go ahlaahla dikgetho tša bona le ngaka ya bona. Ba swanetše go ja dijo tša phepo le go itšhidulla kgafetšakgafetša.
- Basadi ba ba ka ba le dihlong ba ba ba ipona ba sa amogelege, ka lebaka la gore gantši ba kwerwa ka ga bogolo bja bona. Bothata bja go gola ga bona go ka ba dira gore ba se thabe goba ba gatelege. Bo ka fihla go mathata a boitshwaro go banenyana ba baswa. Se se swanetše go ahlaahlwa le ngaka goba sehlopha sa thekgo. Gape ba ka romelwa go mosaekholotši goba go modirelaleago.
- Banenyana ba ke ba bohlae bjo bo tlwaelegilego. Ba ka šoma gabotse ka sekolong go swana le ngwana o mongwe le o mongwe. Efela bontši ba na le bothata bja go ithuta. Se se ka dira gore go be bothata go ngwala gabotse goba ka lebelo go swana le bana ba bangwe. Ba ka hwetša bothata go hlokomela mošomo wa sekolo, e bile gape ba ka bona dipalo di le bothata. Ga se banenyana ka moka ba go ba le *Turner Syndrome* bao ba nago le bothata bjo. Ba ka laolwa ka thuto ye kaone le dikgetho tše dingwe. Ahlaahla se le ngaka ya gago, barutiši le sehlopha sa thekgo.

Naa Sehlopha sa Thekgo sa *Turner Syndrome* se dira eng?

Re fana ka tshedimošo le thekgo go banenyana le basadi ba go ba le *Turner Syndrome* le malapa a bona. Re leka go oketša kwešišo le go tšweletša mangwalo a ditaba go kgokaganya maloko a rena. Re gona go fa keletšo ka ga maemo le go eletša batho ge ba e nyaka. O mongwe le o mongwe e ka no ba leloko.

Ditshwanelo tša Boikgokaganyo:

Mogala/Fekese: 447 9593
emeili: josie@pixie.co.za

Keletšo ya tša Tswalo e tla go thuša go kwešiša maemo a. Ga e lefelwe go bao ba se nago dithušo tša kalafo. Dikliniki di Sepetleleng sa Johannesburg, Baragwanath, Sepetleleng sa Coronation le Senthareng ya tša Kalafo ya Donald Gordon. Dipeelano di ka dirwa go Zain go 27-11-489 9224 goba zain.jakoet@nhls.ac.za.

Diklinili di gona Bloemfontein (27-31-405 3047), Cape Town (27-21-406 6337 / 6297) le Durban (27-31-719 6556).